

УДК [94(498):329.055.1]“1922/1927”

ББК 63.3(4РУМ)61-496

Володимир Пушкарьов

Виникнення та становлення Ліги націонал-християнського захисту в Румунії у 1922-1927 рр.

У даній статті автор характеризує соціальну та політичну ситуацію в яка склалась в Румунії після завершення Першої світової війни. Розкриває процеси зародження антисемітського руху на території королівства та появу перших право - радикальних організацій. Висвітлюються виникнення Ліги націонал-християнського захисту її роль серед інших правих організацій, антисемітські погляди професора А.К. Кузи, роль студентства в процесі зародження ультра-правого руху, молодіжне крило Ліги націонал-християнського захисту.

Ключові слова: Румунія, антисемітизм, кузисти, Ліга праворадикальні організації, фашизм, міжвоєнний період.

Перша світова війна повністю перекроїла карту Європи та сильно похитнула стару політичну систему у більшості європейських країн. Перші післявоєнні роки позначені появою політичних сил, які почали висувати альтернативні напрямки розвитку і пропонувати нові політичні системи несхожі на старі, тобто ставили під сумнів західні цінності, які мали багатовікову історію парламентаризму, лібералізму і демократії.¹ Йдеться в першу чергу про фашизм і комунізм, що мали різну соціальну основу, сповідували різні цінності, проте однаково відкидали ринкові відносини, демократію та інші важливі складові індустріального суспільства.²

Появі та утвердженню правих радикальних сил посприяла політична соціалізація широких верств населення. Світова війна супроводжувалась цілеспрямованим і стихійним

© Пушкарьов В., 2015

Пушкарьов Володимир Павлович - аспірант кафедри історії нового та новітнього часу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

процесом втягування в політику багатомільйонних мас - робітників, селян, чисельних середніх верств, що через складене економічне становище спричинило зневіру останніх до парламентських інститутів, ставили під сумнів принципи функціонування ліберальної держави.³

На тлі цих соціальних потрясінь в Європі з'являється тінь правого екстремізму. На початках це були маленькі організації, які за допомогою крикливої соціальної демагогії та гри на емоціях намагалися встановити зв'язок з чисельними групами населення.⁴

На початку 20-х років ХХ ст. в Румунії почали з'являтися антисемітські організації.⁵ Причин до цього було багато, зокрема спробуємо назвати основні. Євреї були присутні в усіх сферах суспільно- економічного життя не дивлячись на заборону в старому королівстві займатися громадською діяльністю. В їх руках знаходилися банки, контролювали основну масу приватного капіталу в експорті, у транспортному та страховому бізнесі, текстильній, шкіряній, електротехнічній, хімічній, житловій та друкарській галузях. Незважаючи на обмеження в отриманні вищої освіти високим було число євреїв серед юристів, лікарів, журналістів та банкірів.⁶

Не останню роль у посиленні право-радикального руху зіграв великий промисловий капітал без якого складно було би уявити його швидке просування. Поміщики, промисловці боялися змін та революцій у яких була занурена майже вся Європа.⁷

Початок 20 - х років ознаменувався активізацією вищезгаданих право- радикальних угруповань по всій Європі, а в Італії фашизм став масовим рухом. У вересні 1923 р. Прімо де Рів'єра встановив військову диктатуру в Іспанії.⁸ В листопаді цього ж року в Мюнхені, Гітлер намагався здійснити переворот. Націоналістичні настрої почали проникати і у Південну - Східну Європі в тому числі і в Румунії.⁹ Перші право-радикальні організації виникли в містах Ясси, Галац, Тімішоара, Клуж та Бухарест. Румунський фашизм, так чи інакше, на початку 20-х років пов'язаний з ім'ям Елени Бакалоглу. Відома журналістка фактично стала ініціатором створення на території Румунії перших фашистських організацій за італійським зразком. Було сформовано комітет Національного руху італійсько-румунської

культури і економіки, який об'єднував тамтешні організації з «фаши ді комбатіменті». Італійсько румунська співпраця мала здійснюватися в наступних сферах: створення в обох країнах загальних політичних і державних структур, звільнення Італії та Румунії від економічного рабства шляхом взаємного обміну національними багатствами, та спільна експансія в середземноморський басейн.¹⁰

Для участі у діяльності комітету були залучені М. Анчілоні, П. Бользон, Д. Боттаї, а також Е.Бакалоглу. Вони намагалися знаходити однодумців серед студентів Клузьського університету. В результаті було створено Національний рух італійсько-румунської культури і економіки. Та все ж спроби Е. Бакалоглу рекламувати внутрішню і зовнішню політику Італії були безуспішними, хоча вона й зібрала окремих представників з Буковини та Бухаресту. У 1925 р. створена нею організація була перейменована у Національну фашистську партію, чим напевне привернула увагу поліції.¹¹ Однодумцями Елени Бакалоглу було не більше ста чоловік. Але поява подібних організацій переставала бути поодиноким випадком.

Пошук варіантів діяльності приводив після війни до появи різного роду політичних організацій. Так, у 1919 р. була створена «Гвардія національної свідомості», яка не мала потужних проявів антисемітизму, але займалася штрейкбрехерством.¹² Главою організації став робітник Костянтин Панку, який згуртував навколо себе 30 осіб, серед яких опинився і К.З.Кодряну. Завдяки участі в організації він набув навиків політичної боротьби та агітації.¹³

Організація не користувалась якоюсь підтримкою і носила характер корпоративного клубу, але у висловах своїх членів можна було почути антисемітські ноти.¹⁵ Звісно вона не могла не привернути до себе уваги батька румунського антисемітизму А.К. Кузи, який задумав створити на основі антисемітизму політичну платформу. Саме з цими намірами у 1920 р. він задумав оживити «Гвардію національної свідомості» шляхом її об'єднання з арделянської націоналістичною організацією «Братство Христа» під керівництвом Амос Фринку та Лівіу Гілезан. Але через безпорядки, які вони влаштовували влада була змушена розпустити цю організацію.¹⁶

Спроби створення антисемітських організації були і в Бухаресті де бере свій початок Соціал-християнська ліга.

У цей же період починає формуватися антисемітський рух серед учнів та студентів, залишаючись ще доволі слабким. Наприклад, студентський конгрес у Клузі 4-6 вересня 1920 р. не продемонстрував великої кількості антисемітів серед студентів, можливо з тієї причини, що на 20 яських студентів тут припадало 60 чернівецьких.¹⁷ Проте зростання чисельності студентів і створення переваг для студентів-євреїв у отриманні освіти породжували поширення антисемітських настроїв у студентському середовищі. Провідну роль тут відіграла професура Ясс. Початкова група ініційована А.К.Кузою, І.Гаванескулом, К.Сумуляну своїм впливом на студентів, спричинила появу групи Лабуска та Нелу Йонеску.¹⁸ Близьким до неї стало і товариство «Аврам Янку», товариство буковинських і трансільванських студентів В. Ясінскі. Дана група, за твердженням К.З.Кодряну, сприяла поширенню комуністичних ідей серед робітників.¹⁹

На дещо кращих організаційних засадах була заснована 12 березня 1922 р. «Румунська національна фасція». Ініціаторами створення виступили радикальні групи такі як: Національна ліга та Рятівники Вітчизни. У серпні 1923 р. до них приєдналися члени Яської організації «Громадська думка».²⁰ Створили організацію Д. Педяну, журналіст Тітус Панаїтеску Віфор, майор Г. Бегулеску, офіцери резерву Г. Лунгулеску, Васіле Спатару, В. Базган, інженер Д. Редулеску. Штаб-квартира знаходилась з адресою вул. Караджіале 82 в домі доктора Д. Педяну, який і головував у організації.

Самі засновники пояснювали виникнення їхньої організації, як реакцію суспільства на нездатність демократичних сил та парламентської системи забезпечити Румунії розвиток та прогрес. 28 березня 1923 р. в газеті «Преса» анонімно від імені центральної секції з'являється стаття під назвою «Фашизм в Румунії» де пояснюється громадськості, що являє собою нова організація: «*Фасція це реакція на демагогію, проти парламентаризму та інтернаціоналізму*».²¹ Згідно рапортів сигуранци вона користувалась підтримкою в основному серед невеликої кількості студентства.²² У своїй політичній діяльності вона

повністю опиралась на досвід італійських фашистів а Румунська національна фашція мала об'єднати під свої знамена всіх право-радикалів і стати провідною партією в Румунії, подібно до того як в Італії - Італійська фашистська партія.

У 1923 р. ними було опубліковано маніфест про створення в Румунії фашистського руху. Маніфест передбачав виключно італійський шлях розвитку країни: *«повну підтримку та збереження всіх результатів, яких добилося королівство Румунія за підсумками війни, підтримку короля та корони, як символу нації, піднесення морального та матеріального становища на селі»*. Проект політичного розвитку, який пропонувала фашція, базувався на національній диктатурі, розпущення парламенту (самі автори маніфесту називають його бездарною говорильнею), скорочення бюрократичного апарату і витиснення іноземного елемента з усіх сфер політичного і економічного життя країни. Під іноземним елементом, в першу чергу, розуміли євреїв, які контролювали економічне та фінансове життя країни.²³

У економіці основний розрахунок робили на сільське господарство, запровадження прямого прогресивного податку, що мало привести до згладжування у різниці прибутків між різними шарами населення. Робочий день пропонували встановити у 8 годин та зберегти шестиденний тиждень, а саму працю перетворити у культ. Також у програмі містилися положення про відчуження крупних земельних господарств для наділення землею селян. Селян пропонували навчати веденню господарства, аграрній кооперації, наділити їх сільськогосподарськими машинами з метою перетворення Румунії у аграрну країну.²⁴

Національні меншини передбачалось, що будуть підлягати оподаткуванню та розділяться на дві категорії, тим кому дозволено жити серед румун і на небажані національні меншини.²⁵

Організація, структура фашції є аналогічна італійській фашції. Вона розділена на три підрозділи: Політична секція, економічна секція та культурна секція. Керівництво фашції увібрало військові елементи та поділялось на дві частини. Перша - це політичне керівництво, яке має свою

внутрішню градацію: Генеральні інспектори та генеральний секретар, друга - керівники груп на місцях. Окрім цього до організації входила парламентська група, прес-служба та служба контролю.

До складу організації могли входити тільки етнічні румуни, які не належали до інших організацій або політичних партій та не мали проблем із законом. Список категорій, які могли приєднатись до фашії був не набагато ширшим, але туди входили студенти, студентки, демобілізовані солдати та літні люди.

Символом фашії був череп, фіксований на двох кістках, який лежав на столі накритому чорною скатертиною. По обидва боки черепа були поставлені по одній свічці. На черепі був нанесений напис «Фашія не простить» як нагадування, що зрада карається смертю.

В березні 1923 р. сигуранца рапортувала про ряд акцій, які провела «Румунська національна фашія», зокрема це розповсюдження листівок серед офіцерського корпусу із закликами вступати в ряди фашії, пошкодження картин в «Мейсон арт», які торкнулися престижу корони. Створили мобільні загони по 10-15 чоловік для контролю за цінами на ринку Бібеску Воде. Організація мала відкриті філії в містах Галац, Чернівці, Брашов, Плоешть, Арад, Ясси, Клуж, Тімішоара та ін.²⁶

Румунські право-радикальні організації брали приклад не тільки з італійського фашизму, прикладом був і французький. За французьким зразком в Клужі виникло угруповання «Румунська дія» скопійоване з антисемітської організації «Аксьон франсез». Але воно не змогло добитися успіху на політичному поприщі.²⁷

На початку 1922 р. група антисемітів на чолі з А.К. Кузою, Н. Паулеску, І. З. Кодряну, К. Сумуляну створили Націонал-Християнський союз, який пізніше, в 1923 р., перетвориться у Лігу націонал-християнського захисту (ЛНХЗ), яка як партія оформиться лише у 1925 р.²⁸ Політичний дебют А.К. Кузи розпочався наприкінці XIX ст. адже у 1892-1895 рр. він мав мандат депутата румунського парламенту. В цей же період він був членом товариства «Junimea», але побачивши, що тут не розділяють його мілітантських антисемітських поглядів він приймає рішення піти власним політичним шляхом.²⁹

У 1906 р. А.К. Куза розпочав співпрацю з газетою «*Neamul românesc*», під керівництвом історика Ніколае Йорга. На сторінках цієї газети він роздумував над проблемами румунського суспільства, майбутнім Румунії, не забував гострим словом розкритикувати євреїв, вважаючи їх винними у всіх бідах. «*Neamul românesc*» була чи не єдина газета, де він публікував свої антисемітські статі. В 1910 р. А.К. Куза став співкерівником Націоналістично-демократичної партії поряд із Н. Йогргою. В березні 1920 р. шляхи двох націоналістів розійшлися через те, що історик Н. Йорга у своїх баченнях розвитку право-радикального руху дотримувався антисемітизму, який був закладений ще до Першої світової війни.³⁰

1 квітня 1922 р. професори А.К.Куза та Н.Паулеску заснували двотижневє видання «*Apărarea Națională*», яке використовувалося для пропагування ідей антисемітизму. 7 квітня 1920 р. яський професор створив основу Румунської націоналістично-демократичної партії під своїм керівництвом. На виборах в травні-червні 1920 р. нова партія отримала не більше 600 тис. голосів.

Наявність у організації університетських професорів дала змогу поповнювати організацію в першу чергу студентами. 20 травня 1922 р. створено «Товариство християнських студентів», до членів якого зокрема належали С. Марджіняну, І. Горняце. Того ж 1922 р. К.З. Кодряну відвідав Німеччину, але не затримався тут надовго. 3-4 грудня 1922 р. відбулися виступи румунських студентських товариств у Яссах, Чернівцях, Бухаресті. 10 грудня 1922 р. в Бухаресті зібралися делеговані студенти для обговорення питання діяльності єврейської преси, газет «*Adevărul*», «*Dimineața*», «*Mântuirea*», «*Opinia*», «*Lumea*». Того ж року в університеті м. Клужу виникла ситуація, що загрожувала вибухом антисемітських виступів і радикальніші зі студентів вимагали вирішення питання в стилі «*numerus clausus*», чого не хотів допускати уряд.³¹

Погляди тогочасного студентства на місце євреїв в освіті передавали і думки К.З.Кодряну, висловлені ним значно пізніше. Вони стосувалися того, що проблема єврейства у Румунії для К.Кодряну полягала в проблемі держави, школи, національної культури.³² У подіях ХІХ ст. він бачив єврейську інвазію до

Румунії. Проблему вищої школи в Румунії К.З. Кодряну вбачав у засиллі євреїв у ній. Зокрема, у Чернівецькому університеті на філософському факультеті в 1920 р. навчалися 574 єврейські студенти проти 174 румунів. Для Бессарабії ним відзначено велику кількість єврейських дітей у початковій школі в місті та селі, а також у ремісничій та середній школі. Відзначено також факт, що у Ясському університеті на медичному факультеті навчалось 546 румунів та 831 єврей, на фармації - 97 румунів і 229 євреїв. Перевага румунів була тут лише на юридичному та філософському факультетах.³³ Таке бачення пояснює чому студенти вимагали запровадження «*numerus clausus*», тим паче, що вони підбурювалися К.З.Кодряну з Національно-християнського союзу.³⁴

Таким чином, завдяки студентському радикалізму організовувалися і старші лідери антисемітського руху, яких представляли А.К.Куза, К.Сумуляну, І.З.Кодряну, А.Гіка.³⁵ Під приводом відзначення пам'яті героїв християн, які загинули на полях битв, 4 березня 1923 р. кузисти прийняли акт, який засвічував офіційне зародження Ліги, як політичної організації з явним антисемітським характером. Церемонія проходила в більш ніж урочисто у кафедральному соборі Молдавської митрополії м. Ясс. Кожен з присутніх склав присягу перед вівтарем на вірність братству та шляху, який вони обирають.³⁶

Серед присутніх були представники чотирьох університетів (Ясс, Чернівців, Клужа, та Бухаресту). Текст присяги був написаний А.К. Кузою і мали служити орієнтиром для кожного румуна патріота: *«Клянемося бути вірними Церкві Ісуса Христа, вчення якого встановить мир між націями. Клянемося бути вірними румунському королю, який є гарантом втілення права на життя румунської нації та зв'язку поколінь. Клянемося бути вірними прапору Ліги націонал-християнського захисту, на якому нанесений давній символ нашої нації, свастика»*.³⁷ Після присяги всім філіям ЛНХЗ, а їх було 70 по всій країні, були передані освячені прапори, які мали трикутну форму з триколомом та свастикою по середині.

Документи сигуранци дозволяють нам сформувати більш чітку картину того, що відбувалось в Яссах. Протягом тривалого часу у столиці Молдови проводило націоналістичне

виховання молоді. Антисемітські гасла лунали на зборах радикального студентства, з трибун університетських кафедр та просочувались у засобах масової інформації.

Незадовго до цих подій в місті була створена організація Християнський союз, яка належала до ЛНХЗ і відгравала роль своєрідного центру, метою якого було створення націоналістичної доктрини та наукового обґрунтування антисемітизму. Біля витоків Християнського союзу стояли майбутні лідери ЛНХЗ. Метою нової антисемітської організації стала боротьба всіма легальними способами за підтримання румунських, економічних, політичних і культурних інтересів проти євреїв.³⁸

Політично загострення антисемітизму було пов'язано з посиленням аналогічних настроїв у сусідніх державах. Це стосувалося в першу чергу, Угорщини, де антисемітська діяльність Бела Куна змусила уряд прийняти закон, згідно якому число євреїв у вищих навчальних закладах не повинне було перевищувати процент від усього населення (так званий *numerus clausus*). Аналогічного закону вимагали і радикальні елементи студентства Румунії.³⁹

Якщо говорити про причини посилення право-радикальних організацій, то вони в жодному разі не виникли в результаті соціально-економічних і політичних негараздів. Взагалі до кризи 1929 р. право-радикальні ідеї не могли знайти плідного ґрунту в Румунії.⁴⁰ Поява на політичному ландшафті сильних право-радикальних організацій стала можливо внаслідок вибуху антисемітських хвиль серед студентства, особливо юридичних і медичних університетів. До 1918 р. євреї Румунії користувалися особливим статусом, який не дозволяв їм отримати вищу освіту і займатись рядом професій. Після війни ситуація змінилась, згідно міжнародним договорам, які Румунія підписала єврейське населення було вирівняно в правах з румунським. В навчальні заклади полинула хвиля єврейських учнів, студентів. Але 20-ті рр. ХХ ст. характерні для Румунії відносно економічною стабільністю, післявоєнні реформи почали набирати хід, що посприяло росту інтересу до вищих навчальних закладів і серед румунського населення. Навчальні заклади не справлялись з великим потоком бажаючих навчатись, не вистачало персоналу, приміщень, були

відсутні необхідні умови для навчання, проживання і харчування. Навчання як правило оплачувалось батьками студентів, але соціальні потрясіння притаманні для періоду реформ, фактично позбавила багатьох студентів підтримки з дому. В таких умовах число тих, хто доходив до диплому було невисоким. Румунські студенти з заздрістю дивились на своїх єврейських однокурсників, які отримували достатньо коштів для навчання. Тому не дивно, що центрами антисемітських рухів ставали великі міста.⁴¹

У публічних виступах А.К. Куза був прибічником негайного прийняття закону «*numerus clausus*», вважаючи його актуальним та життєво необхідним для Румунії. Його перу належать слова: «*numerus clausus* це історична формула захисту румунської нації проти єврейського панування. *Numerus clausus* полягає в тому, що: Румунія належить румунам, румуни мають керуватися тільки румунами, до пануючого класу румунської нації мають належати тільки етнічні румуни».⁴² Згідно його переконань такий механізм виключає будь-яку конкуренцію між євреями та румунами. Іноземці не будуть присутні в управлінському апараті держави, а від так не зможуть впливати на долю цілого народу.⁴³

В 1924 р. на найвищому державному рівні всерйоз обговорювалась проблема «*numerus clausus*» та протистояння в університетах, спровоковані радикально налаштованими студентами. В напружених дискусіях уряд пропонував побудувати окремі гуртожитки для румунських студентів, які з різних причин не мали коштів для того, щоб оплатити навчання а також для студентів вихідців із села. Але право-радикали наполягали на своєму вимагаючи впровадження «*numerus clausus*» без всіляких обмежень. Сам А.К. Куза, будучи професором університету, не бачив у пропозиціях уряду вирішення національного питання. Він задавав питання: *куди підуть ці самі бідні студенти-румунни після закінчення навчальних закладів, чи зможуть вони стати лікарями, фармацевтами, адвокатами?* (найбільш поширені професії серед євреїв).⁴⁴

Друкованим органом нової організації з 15 листопада 1925 р. став «*Arăgărea națională*». Голова партії був наділений значними повноваженнями, але К.З.Кодряну, який виявився фактичним

організатором був набагато радикальнішим за А.К.Кузу. Позиція К.З.Кодряну у вирішенні структури організації дійсно була радикальною. Він вважав, що нові члени мають відбути випробувальний термін у місцевих організаціях - братствах у складі яких було 20-50 чоловік. Офіційна організація мала доповнюватися також і молодіжною. Ці ідеї були прийняті А.К.Кузою і втілені в організаційній структурі партії.

Політичною підтримкою ЛНХЗ намагались заручитись і деякі групи Народної і Ліберальної партії. Відомо, що націонал-ліберали до війни самі вітали політику витиснення євреїв з економічного життя країни. Тим більше, що антисемітські безчинства відволікали опозицію від гострих проблем суспільства. Можна стверджувати, що підйом право-радикалів грав на руку деяким урядовим колам. Але, як тільки вони побачили небезпеку яку несе у собі націоналізм, було прийнято рішення відмовитись від авторитарного стилю управління. Головним тепер стало відновлення порядку в країні.⁴⁵

Після тривалих сумнівів румунський уряд вирішив покласти край антисемітським безпорядкам. Було прийнято рішення - лідерів радикального студентства ізолювати. В цих умовах право-радикальні студенти вирішили організувати змову, метою якої було знищення більшості равнів, єврейських банкірів, журналістів і окремих міністрів. Цьому плану не судилося здійснитися, поліція розкрила змову до того як були уточнені останні подробиці змови.

Отже, головні чинники посилення право-радикальних організацій в жодному разі не були результатом соціально-економічних і політичних негараздів. До економічного потрясіння 1929 р. право-радикальні ідеї не могли знайти плідотворного ґрунту в Румунії. Появою на політичному ландшафті сильних право-радикальних організації стало результатом вибуху антисемітських хвиль серед студентства, особливо юридичних і медичних університетів.

Примітки:

1. Veiga F. Istoria Gărzii de fier 1919-1941. Mistica ultranaționalismului / Francesco Veiga.- Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona Bellaterra, Humanitas, 1989.- 17-28 p; Kiritzesco C. La Roumanie dans la Guerre Mondiale (1916-1919)/ Kiritzesco Constantin.- Paris, 1934.- P. 379-384.

2. Ранки Д. Капиталистическое государство и экономика в период между двумя мировыми войнами / Д. Ранки // Кризис политической системы капитализма в странах Центральной и Юго – Восточной Европы (Межвоенный период). – М.: Наука, 1982. – С. 21 – 27; Zaharia Boilă Amintiri și considerații asupra mișcării legionare / Boilă Zaharia.- Cluj-Napoca :Eđiție: Marta Petreu Ana Cornea Prefața de Livia Titieni Boială, 2002.- P. 22-23.

3. Ормош М., Инце М. Фашизм и кризис капитализма 20 – 30-х годов (о некоторых теоретических вопросах изучения фашизма) / М. Ормош., М. Инце // Кризис политической системы капитализма в странах Центральной и Юго – Восточной Европы (Межвоенный период). – М.: Наука, 1982. – С. 55 – 64.

4. Влияние экономического кризиса 1929 - 1933 гг. на изменение форм и методов правления в странах Центральной и Юго - Восточной Европы// Кризис политической системы капитализма в странах Центральной и Юго - Восточной Европы (Межвоенный период). - М.: Наука, 1982. - С. 41 - 54.

5. M. Fătu și I. Spălățelu Garda de fier - organizație de tip fascist/ Fătu M. și Spălățelu I.- București: Editura politică, 1971.- P. 35.

6. Піддубний І. Становище євреїв у Румунії міжвоєнного періоду / І. Піддубний // Істрична панорама. - Вип. 10. – 2009. - С. 74. ; Буковина: національні рухи та соціально-політичні процеси 1918-1944 рр. Погляд дипломатів (Документи) / Упор, та наук. ред. В.М.Заповольський, С.Д.Осачук. - Чернівці: Зелена Буковина, 2007. - С. 145-148.

7. Veiga F. Istoria Gărzii de fier 1919-1941. Mistica ultranaționalismului / Francesco Veiga.- Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona Bellaterra, Humanitas, 1989.- 29-31 p.

8. Veiga F. Istoria Gărzii de fier 1919-1941. Mistica ultranaționalismului / Francesco Veiga.- Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona Bellaterra, Humanitas, 1989.- P. 88.

9. Жарновский Я. Проблема авторитарных и диктаторских режимов в Центральной и Восточной Европе в период между двумя мировыми войнами / Я. Жарновский // *Etudes balkaniques*. - Вып. 2. - 1973 . - С. 93 - 104.

10. Лопухов Б. История фашистского режима в Италии / Б. Лопухов. - М.: Наука, 1977. - С 123.

11. Васильченко А. Между Дуче и Гитлером. - М.: Изд-во Эксмо, Изд-во Яуза, 2004. - С.20-22.

12. Veiga F. Istoría Gărzii de fier 1919-1941. Mistica ultranaționalismului / Francesco Veiga.- Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona Bellaterra, Humanitas, 1989.- 48-49 p.

13. Васильченко А. Между Дуче и Гитлером. - М.: Изд-во Эксмо, Изд-во Яуза, 2004. - С. 45.

14. M. Fătu și I. Spălățelu Garda de fier - organizație de tip fascist/ Fătu M. și Spălățelu I.- București: Editura politică, 1971.- P. 35-36.

15. M. Fătu și I. Spălățelu Garda de fier - organizație de tip fascist/ Fătu M. și Spălățelu I.- București: Editura politică, 1971.- P. 37 ; Scurtu I, Troncoță C., Tampa N., Zamfirescu D., Bucur I Totalitarismul de dreapta în România. origini, manifestări, evoluție 1919-1927 / Ioan Scurtu, Cristian Troncoță, Natalia Tampa, Dragoș Zamfirescu, Ion Bucur.- București: Institutul Național Pentru Studiul Totalitarismului, 1996. - P 181.

16. Veiga F. Istoría Gărzii de fier 1919-1941. Mistica ultranaționalismului / Francesco Veiga.- Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona Bellaterra, Humanitas, 1989.- 49-54 p.

17. Neagoe S. Triumful rațiunii împotriva violenței (Viața universitară ieșeană interbelică) / Neagoe Stelian.- Iași, 1977 P 33-35.

18. Codreanu Eiserne Garde – Berlin: Brunnen-Verlag Willi Bischoff, 1940. – S.16-18, 25, 34; Васильченко А. Между Дуче и Гитлером. - М.: Изд-во Эксмо, Изд-во Яуза, 2004. - С.26-27.

19. M. Fătu și I. Spălățelu Garda de fier - organizație de tip fascist/ Fătu M. și Spălățelu I.- București: Editura politică, 1971.- P. 38.

20. Scurtu I, Troncoță C., Tampa N., Zamfirescu D., Bucur I Totalitarismul de dreapta în România. origini, manifestări, evoluție 1919-1927 / Ioan Scurtu, Cristian Troncoță, Natalia Tampa, Dragoș Zamfirescu, Ion Bucur.- București: Institutul Național Pentru Studiul Totalitarismului, 1996. - P 324.

21. Scurtu I, Troncoță C., Tampa N., Zamfirescu D., Bucur I Totalitarismul de dreapta în România. origini, manifestări, evoluție 1919-

1927 / Ioan Scurtu, Cristian Troncată, Natalia Tampa, Dragoș Zamfirescu, Ion Bucur.- București: Institutul Național Pentru Studiul Totalitarismului, 1996. - P 316-317.

22. M. Fătu și I. Spălățelu Garda de fier - organizație de tip fascist/ Fătu M. și Spălățelu I.- București: Editura politică, 1971.- P. 37-38.

23. Titus P. Vifor Doctrina fascismului roman / Titus P. Vifor. - București: Editura Fascia națională română, 1924.- P 14.

24. Піддубний І. Тенденції політичного та економічного розвитку Королівської Румунії у 20-х-30-х роках ХХ ст. / І. Піддубний.: Конспект лекцій.- Чернівці: Рута, 2004. – С. 5 – 7.

25. Scurtu I, Troncotă C., Tampa N., Zamfirescu D., Bucur I Totalitarismul de dreapta în România. origini, manifestări, evoluție 1919-1927 / Ioan Scurtu, Cristian Troncată, Natalia Tampa, Dragoș Zamfirescu, Ion Bucur.- București: Institutul Național Pentru Studiul Totalitarismului, 1996. - P 319-322.

26. M. Fătu și I. Spălățelu Garda de fier – organizație de tip fascist/ Fătu M. și Spălățelu I.- București: Editura politică, 1971.- P. 38.

27. Vasile Ciobanu, Sorin Radu Partide politice și minorități naționale din Romania in secolul XX / Ciobanu V. Radu S. - Vol. III, Sibiu: Tehno, P. 117.

28. M. Fătu și I. Spălățelu Garda de fier - organizație de tip fascist/ Fătu M. și Spălățelu I.- București: Editura politică, 1971.- P. 41.

29. Vasile Ciobanu, Sorin Radu Partide politice și minorități naționale din Romania in secolul XX / Ciobanu V. Radu S. - Vol. III, Sibiu: Tehno, 2008.- P. 117.

30. Codreanu Eiserne Garde - Berlin: Brunnen-Verlag Willi Bischoff, 1940. - S.45-47, 54-60, 62-63; Васильченко А. Между Дуче и Гитлером. - М.: Изд-во Эксмо, Изд-во Яуза, 2004. - С. 28-29.

31. Veiga F. Istoria Gărzii de fier 1919-1941. Mistica ultranaționalismului / Francesco Veiga.- Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona Bellaterra, Humanitas, 1989.- 73-78 p.

32. Codreanu Eiserne Garde - Berlin: Brunnen-Verlag Willi Bischoff, 1940. - S.65, 67, 75-76.

33. Veiga F. Istoria Gărzii de fier 1919-1941. Mistica ultranaționalismului / Francesco Veiga.- Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona Bellaterra, Humanitas, 1989.- 55-62 p.

34. Codreanu Eiserne Garde - Berlin: Brunnen-Verlag Willi Bischoff, 1940. - S.82,86.

35. Scurtu I, Troncotă C., Tampa N., Zamfirescu D., Bucur I Totalitarismul de dreapta în România. origini, manifestări, evoluție 1919-1927 / Ioan Scurtu, Cristian Troncată, Natalia Tampa, Dragoș Zamfirescu, Ion Bucur.- Bucurejti: Institutul Național Pentru Studiul Totalitarismului, 1996. - P 312-313.

36. Scurtu I, Troncotă C., Tampa N., Zamfirescu D., Bucur I Totalitarismul de dreapta în România. origini, manifestări, evoluție 1919-1927 / Ioan Scurtu, Cristian Troncată, Natalia Tampa, Dragoș Zamfirescu, Ion Bucur.- Bucurejti: Institutul Național Pentru Studiul Totalitarismului, 1996. - P 311-312.

37. Піддубний І. Тенденції політичного та економічного розвитку Королівської Румунії у 20-х-30-х роках ХХ ст. / І. Піддубний.: Конспект лекцій.- Чернівці: Рута, 2004. – С. 5 – 7.

38. Marin V. Crez de generație / V. Marin /Si un cuvânt înainte de C.Z.Codreanu și o prefata de N.Ionescu. - Bucurejti, 1937. – P 74 – 81.

39. Гранчак М. Влияние экономического кризиса 1929 – 1933 гг. на изменения в странах Центральной и Юго – Восточной Европы / М. Гранчак// Кризис политической системы капитализма в странах Центральной и Юго – Восточной Европы (Межвоенный период). – М.: Наука, 1982. – С. 41 – 50.

40. Всильченко А. Между Дуче и Гитлером / А. Всильченко.- М.: Изд-во Эксмо, Изд-во Яуза, 2004.- С. 27 – 28.

41. Scurtu I, Troncotă C., Tampa N., Zamfirescu D., Bucur I Totalitarismul de dreapta în

România. origini, manifestări, evoluție 1919-1927 / Ioan Scurtu, Cristian Troncată, Natalia Tampa,

Dragoș Zamfirescu, Ion Bucur.- Bucurejti: Institutul Național Pentru Studiul Totalitarismului, 1996. – P. 500; Cuza A.C., Numerus clausus / Alexandru Constantin Cuza București, 1924, p. 6-7, 24-27, 30-32.

42. M. Fătu și I. Spălățelu Garda de fier - organizație de tip fascist/ Fătu M. și Spălățelu I.- București: Editura politică, 1971.- P. 46.

43. Scurtu I, Troncotă C., Tampa N., Zamfirescu D., Bucur I Totalitarismul de dreapta în România. Origini, manifestări, evoluție 1919-1927 / Ioan Scurtu, Cristian Troncată, Natalia Tampa, Dragoș Zamfirescu, Ion Bucur.- Bucurejti: Institutul Național Pentru Studiul Totalitarismului, 1996. - P 500.

44. Marin V. Crez de generație / V. Marin /Si un cuvânt înainte de C.Z.Codreanu și o prefata de N.Ionescu. - Bucurejti, 1937. - P. 43 – 47.

45. Гранчак М. Влияние экономического кризиса 1929 – 1933 гг. на изменения в странах Центральной и Юго – Восточной Европы / М. Гранчак// Кризис политической системы капитализма в странах Центральной и Юго – Восточной Европы (Межвоенный период). – М.: Наука, 1982. – С. 41 – 50.

Volodymyr Pushkar'ov

The emergence and establishment of the League of National Christian protection in Romania in 1922-127 years.

In this article, the author describes the social and political situation which has developed in Romania after the First World War. Expesses the process of emergence of antisemitic movements in Romania and the appearance of the first right - radical organizations. Reveals the emergence of the League of National- christian protect its role among other right organizations. Antisemitic views of professor A.K. Cuza, the role of students in the origin of ultra-right movement, the youth wing of the League of National-christian protect.

Keywords: Romania, antisemitism, kuzysty, League, right - radical organizations, fascism, interwar period.

Надійшла до редколегії 02.06.2015 р